

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра кримінального права

Лабораторія «Інновації у сфері кримінальної юстиції»

Одеський осередок ВГО «Асоціація кримінального права України»

КОНСЕРВАТИВНО-ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

Одеської науково-практичної конференції

24 листопада 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2024

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)
К65

Відповідальний за випуск **Ю. Ю. Коломієць.**
Матеріали видано в авторській редакції.

Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права : матеріали Одеської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лист. 2023 р.) / відп. ред. проф. Ю. Ю. Коломієць. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. – 252 с.

ISBN 978-617-8263-98-0

У збірнику матеріалів Одеської науково-практичної конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» відображено консервативні і ліберальні ідеї професорсько-викладацького складу кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», аспірантів, студентів, школярів, які цікавляться проблемами сучасного кримінального права України, а також практиків, готових до співробітництва з науковцями.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, практиків, небайдужих до кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням.

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)

ISBN 978-617-8263-98-0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

Березовська Наталя Леонідівна	
Біологічний критерій початку та закінчення життя	197
Горбачова Ірина Михайлівна	
Порушення трудових прав людини	205
Колодін Денис Олексійович	
Підкуп як кримінально-правова практика у виборчому процесі	211
Тимофєєва Лілія Юрійвна	
Виклики щодо реалізації принципів кримінального права України в умовах реформування	216
Агапова Каріна Вікторівна	
Характеристика особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у складі молодіжних угруповань	222
Радковська Ірина Сергіївна	
Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту за КК ФРН	227
Мустафаєва Анна Іванівна	
Кримінально-правова охорона ембріона в Україні	233
Нековаль Єгор Ігорович	
Кримінальна заборона посягань на виборчу систему: коротке порівняння вітчизняного та німецького досвіду	238
Рутковська Анастасія Русланівна	
Незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами в умовах російсько-української війни	243
Сидорець Вікторія Павлівна	
Судовий прецедент як джерело кримінального права	248
Момоток Микола Олександрович	
Кримінальне право у XXII столітті	251

Агапова Каріна Вікторівна
доцент кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Наукова біографія

У 2020 р. закінчила факультет цивільної та господарської юстиції у Національному університеті «Одеська юридична академія», та отримала диплом магістра з відзнакою за спеціальністю 081 «Право».

У 2020 р. вступила до аспірантури. В 2022 р. захистила дисертацію на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються молодіжними угрупованнями в Україні» та отримала диплом доктора філософії.

Наукові інтереси: правопорушення, що вчиняються молодіжними угрупованнями, індивідуально – профілактичні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються молодіжними угрупованнями.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СКЛАДІ МОЛОДІЖНИХ УГРУПОВАНЬ

Розвиток демократії позначився сплеском активності молодіжних рухів. Однак, соціально-економічні й політичні перетворення в країні, інтеграція в європейське співтовариство призвели до втрати моральних цінностей та стереотипів мислення. Такі перманентні суспільні трансформації при недостатній увазі уповноважених органів державної влади до питань організації дозвілля дітей та молоді, їх зайнятості та відпочинку негативно впливають на формування особистості, призвели до посилення радикальних течій, існування яких зовні почало проявлятися в протиправній діяльності неформальних об'єднань.

У більшості наукових праць кримінологічний аспект особи злочинця розкривається шляхом з'ясування змісту ознак, якостей, властивостей, які, на переконання дослідника, необхідно віднести до

найбільш знакових (соціально-демографічні, психологічні, моральні, біологічні, кримінально-правові тощо).

Отже, не вдаючись до наукових дискусій, зазначимо, що під особою, яка вчиняє кримінальні правопорушення у складі молодіжних угруповань, необхідно розуміти сукупність її соціально-демографічних, морально-психологічних, соціально-рольових та кримінально-правових ознак і властивостей, що виявляються у злочинній поведінці, детермінованій негативними ідеологічними поглядами та агресією до оточуючих.

Під особою яка вчиняє кримінальні правопорушення у складі молодіжних угруповань, слід розуміти сукупність її соціальних, моральних, рольових та кримінально-правових ознак та властивостей, що виявляються в злочинній поведінці, детермінованій негативними ідеологічними поглядами та агресією до оточуючих.

Масштаб психологічного аналізу якостей особистості, які важливі для встановлення механізму злочину та покарання злочинця, обумовлюється окремо в кожному випадку, виходячи з того, що вчинив злочинець. Однак з урахуванням системного розуміння психологічних механізмів поведінки та відповідальності в усіх випадках обов'язково проводиться розгляд місця тих чи інших якостей особистості в загальній структурно-функціональній організації протиправної поведінки, визначення рівня і особливостей саморегуляції її суб'єкта і, перш за все, її мотивації.

На утворення кримінальної субкультури діють два прямо протилежних механізми:

а) механізм пошуку психологічного або фізичного захисту у середовищі, у тому числі захисту від суспільства і ворожих молодіжних угруповань;

б) механізм взаємної агресії членів спільноти, взаємного покарання й тиску слабких заради власного задоволення й підвищення.

Важливим криміногенним фактором, від якого залежить формування особистості агресивного злочинця є оточення людини в групі. Також, на формування агресивної налаштованості, анти-соціальної спрямованості особистості значно впливає негативний характер стосунків і у мікросередовищі. Якщо особистості притаманні агресивні тенденції, вони проявляються у всіх сферах її діяльності.

Кримінологічне вивчення особи-злочинця здійснюється головним чином для виявлення та оцінки її властивостей та рис, що сприяють злочинній поведінці, з метою її профілактики. Соціально-демографічні ознаки та властивості включають: вік, статеву

приналежність, освіту та місце проживання, соціальне становище і рід занять, характер і тривалість злочинної поведінки.

Найбільший інтерес представляє дослідження кримінально-правових ознак і властивостей особистості злочинця, який перебуває у неформальних молодіжних групах. Серед них виділяють відомості про категорії вчинених кримінальних правопорушень, форми провини, мотиви, одноосібний або груповий характер злочинної діяльності, наявність або відсутність судимості тощо

Одним з атрибутів життя злочинців цієї категорії є вживання наркотиків і алкоголю.

Аналіз морально-психологічних ознак і властивостей осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі неформальних молодіжних груп, дозволив нам встановити потреби, інтереси, мотиви, мети, життєві прагнення та очікування осіб, які вчинили або здатні вчинити кримінальні правопорушення, а також їх негативні та позитивні якості.

Кримінальні правопорушення вчинені в екстремальних ситуаціях не можна розглядати лише як різновид випадкових кримінальних правопорушень: вони обумовлені як агресивністю, запальністю, зайвими побоюваннями та інші особистісними негативними особливостями злочинців. Можлива дія та інших обставин, які у зовнішньому середовищі, проте неадекватно, перебільшено оцінених особою, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Механізмом індивідуальної злочинної поведінки є не тільки мотиви кримінальних правопорушень. Велике змістовне навантаження тут несуть негативні, антисуспільні установки, які формуються в процесі спілкування індивіда з навколишнім середовищем.

На нашу думку, в основі індивідуальної кримінальної протиправної поведінки завжди лежить сформована психологічна деформація особи та її суспільно небезпечна установка, що взаємодіють з навколишньою обстановкою й ситуацією. Така протиправна установка у молоді реалізується в прагненні й готовності до задоволення індивідуальних інтересів і потреб, у тому числі протиправним шляхом.

Мотивація злочинного діяння часто характеризує стійкі соціально-негативні якості особистості, її вкрай знижену соціальну відповідальність. Їй часто властиві психічні стани, що перебувають між нормою та патологією, слабкі форми психічних розладів.

Особливості психології дітей, як відомо, багато в чому виявляються протягом багатьох років і після досягнення ними 18-річного віку. Причому, зазвичай, ця інерція досить довго супроводжує

зростання зрілості і засвоєння правил поведінки у суспільстві, конкурує з цими процесами і йде хіба що паралельним курсом.

Справді, становлення особистості підлітка відбувається у процесі соціалізації – найважливішого виду соціальної взаємодії, під час якого відбувається формування будь-якої людини як повноправного та повноцінного члена суспільства. Насильницька поведінка – це результат процесу десоціалізації, і в даному аспекті ми виділяємо відхилення корисливо-насильницької, насильницько-агресивної та соціально-пасивної орієнтації. Соціальні відхилення можуть виявлятися як у вигляді вчинення правопорушень та злочинів, так і у вигляді провин й аморальної поведінки.

На нашу думку, у майбутньому, частка групових кримінальних правопорушень молоді у найближчій перспективі (до 2030 р.) зростатиме. Йдеться, насамперед, про збільшення кількості неформальних молодіжних злочинних об'єднань, про зростання масштабів залучення молоді до злочинних угруповань, рецидивістів зі старших вікових груп, а також про помітне збільшення «змішаних» злочинних угруповань за участю підлітків та молоді.

Результати вивчення кримінальних проваджень наочно демонструють, що в молодіжній віковій групі зберігається загальна тенденція: чим нижчі вікові параметри учасників, тим рідше кримінальні правопорушення вчиняються наодинці.

Нерідко звичайне хуліганство, вчинене групою молоді, переростає у масові заворушення, погроми, вбивства, що саме собою є прямим свідченням підвищення їх суспільної небезпеки. Антигромадська групова поведінка дітей та молоді здійснюється за рахунок механізму наслідування, навіювання та зараження, внаслідок міжособистісного спілкування.

Початкові моніторингові дослідження та опитування молодих людей, схильних до вчинення кримінальних правопорушень, про характер та форми вчинених ними протиправних дій свідчать про їхню крайню жорстокість та агресивність.

Основними характерними рисами соціально-психологічного портрета особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у складі молодіжних угруповань є:

- зневага до суспільно значущих інтересів та інтересів інших осіб;
- виражений егоїзм, підпорядкування поведінки інших осіб власним інтересам і бажанням;
- особлива зухвалість, жорстокість стосовно до потерпілих;
- підвищена конфліктність;

- низький загальноосвітній рівень цієї категорії осіб;
- внутрішня готовність до протиправних вчинків;
- високий відсоток осіб підліткового та молодіжного віку, які вчиняють вуличне насильство;
- досить високий рівень групової організації вуличних насильницьких злочинців.

На підставі цього, можна типологізувати таких осіб:

- агресивно-епатажний – деформований тип особи з яскраво вираженою жорстокістю та цинізмом;
- зневажливий – з негативним ставленням до життя і здоров'я людини, з домінантою демонстративною, агресивною поведінки, який застосовує насильство як єдиний засіб і спосіб вирішення конфлікту, в більшості випадків створеного ним самим;
- проміжний – негативний тип особи, схильний до вчинення правопорушень, в якого агресія виступає як засіб досягнення злочинного результату, на відміну агресивно-епатажного типу, де є самоціллю;
- агресивно-насильницький – негативний тип особи, що застосовує насильство, зокрема й у відповідь на агресію ззовні (на відміну від агресивно-епатажного типу).

Ключові слова: молодь, молодіжне угруповання, кримінальне правопорушення, агресія, насильство, кримінологічна характеристика, причини, умови, особа злочинця, запобігання, Національна поліція України.

Key words: youth, youth group/gangs, criminal violation, aggression, violence, criminological characteristics, reasons, conditions, the personality / portrait of a criminal, prevention, National Police of Ukraine.